

Cartile Sateanului Român.

Cartea III.

Blasiu 1/13 Martiu 1886.

Anulu 11.

In tota lun'a iésa câte o carte de o cóla de mare si adeca la 1/13 a fia-carei luni.

Pretiulu: pe anu 1 fl. 20 cr. pe $\frac{1}{2}$ anu 60 cr. v. a.

Vasiliu Aronu si operele sale*) (1770—1822).

Vasiliu Aronu a fostu fiulu preotului român din Glogovetiu, lângă Blasiu. Scólele le a invetiatu in Blasiu, unde invetiá sí teologi'a. Dara, neavându aplicare de a se face preotu, merse in Clusiu sí invetiá drepturile, unde se sustinú mai numai din ce capatá dela baiatii mai avuti pentru cà-i invetiá. Esamenele de advocationu le a facutu in Osiorheiu, apoi s'a asiediatu cá advocationu (procatu) in Sibiu, unde a sí moritu la anulu 1822, traindu adeca abia 52 de ani. Cá advocationu in Sibiu avú nesocotinti'a de a se insurá cu femeia de altu neamu, de alta lege, de streina limba, carea prin strein'a sí reau'a ei crescere amarú dilele lui Vasiliu Aronu, pâna in urma-lu bagá sí in grópa. Vai! multi din ai nostrii mai au pâna adi inca nesocotinti'a de a face pasulu celu mai gingasiu in viétia, *casatori'a*, cu muieri de lege streina, de limba streina, de neamu sí obiceiuri streine! Sí putíni, din câtí se casatorescu cu muieri de alta lege, nimerescu mai bine decâtu Vasiliu Aronu. Dar ce se-i faci necasului? lumea e cu dragoste! Ér dragostea nu cauta lege, limba, neamu, stare . . . nu; ea nu cauta nimicu, ea orbesce pe totu omulu in a càrui pieptu se víra. Apoi celu orbitu de dragoste, in zadaru-si cumpera ochielari!

Dar bine a dísu, cine a dísu, cà in totu reulu este sí ceva bunu; Vasiliu Aronu avea traiu reu in casa cu nevast'a, nu aveá pace in familia, sí deci fú silitu óresícumu a-si cautá mângaiere in lucrulu celu mai frumosu, pentru care aveá adevratu talentu, in *poesia*. Chiar din asta cauza (pricina) se facú nemeritoriu; elu v'a traí in mijloculu nostru, pâna se v'a stinge celu din urma Românú! Póte cà de aveá linisce in familia, nu-si cultivá talentulu asiá, precumu sí l'a cultivatu ducându dile amare lângă aceea, ce

*) vedi Leptur. lui Pumnulu tom. III pag. 382—383. »Transilvani'a pro 1877 nro 24 sí pro 1878 nrii 1—12. Ist. lit. de Ar. Densusianu pag. 252. si Literatur'a Populara Romána de Dr. M. Gaster.

erá chieamata a-i face dfile d'albe. Nu si-a ajunsu Aronu scopulu in casatoria — dar sf l'a ajunsu prin scrierile s'ale. Natiunea româna si-a indulcitu sufletulu cetindu scrierile aceleuia, ce a traitu totu cu amaru.

Vasile Aronu cunosceá pe deplinu natur'a Româmului, cá sf elu fú Românu, sf inca ce Românu! Elu sciá cá Românuulu e religiosu sf moralu din fire, adeca cu frica de Domnedieu sf cu iubire cátra de aprópele; de aceea s'a pusu a ajutorá sf nutrí (hraní) aceste bune insusiri ale Româmului prin scrieri potrivite. Sf nu s'a insielatu! Raru este scriitoriulu, care se-si ajunga scopulu (tint'a) cá elu. Mii de Români incepusera se invetie carte numai cá se póta cetí *Alexandri'a* lui Dimitrie Jorgoviciu, (carea se tipári mai întâiu aci in Transilvani'a, la Sibíu in anulu 1794) sf *Versurile* lui Aronu, cari pâna adi suntu cele mai cetite sf mai placute poporului nostru. Dauna numai cá nu se tiparescu asiá dupa cumu suntu deprinsi adi Români a cetí.

Sf Vasiliu Aronu nu numai cá a scrisu fórte frumosu, bine sf potrivit firei Româmului sf gradului de cultura a Româniloru de pe vremea lui, dar elu a scrisu sf fórte multu; elu a scrisu urmatórele cárti:

Piram sí Tisbe in versuri, de Vasiliu Aronu (mai întâiu tiparita romanesce la 1805 in Sibíu *).

Patimile Domnului nostru Isusu Christosu, in versuri de Vasiliu Aronu. Sibíu 1808, o poema atátu de frumósa, in diece cánturi, atátu de indemnatóre spre moralitate, in cátu ar trebui se o cetésca totu omulu baremi odata in viétia.

Vorbirea in versuri de glume intre Leonatu betívulu sí Dorofata muierea s'a, de Vasiliu Aronu. Sibíu 1815. Dlu Gaster la pag. 166 a opului sèu despomenitu díce, cá mai întâiu s'a tiparitu la anulu 1803, sf cá pare a fí lucratu din limb'a italiana.

Eu cunoscú omeni necarturari, cari atáta ascultara cetirea acestei cárticele, de acumu o sciú mai tóta de a rostulu, de unde se vede ce primire buna aflá la poporulu românu.

*) In 24 a Transilvaniei din 1877 se díce, cá s'a tiparitu la 1808 dar Dr. Gaster in Lit. Pop. Rom. pag. 149 ne spune cá s'a tiparitu mai întâiu la 1805, apoi la 1828, 1834, 1835, 1858, 1863 sí 1867, sí cá e prelucrata dupa clasiculu *Ovid*, din povestile lui orientale. Totu in opulu dlui Gaster aflámu cá *Piram sí Tisbe* se gasesce sí in Franci'a cá poveste populara rimata, pe o *fóia colorata* (148).

Dorofata adeca voesce a-si indreptá cu orice pretiu barbatulu,
pe Leonatu,

Care-i micutiu de statura
Dar facutu spre bentura.
Si care, insusi dice despre sine:
Eu din fire suntu omu tare,
Vênjosu, cu vèrtute mare,
Veselu din copilarie
Traindu fórte cu trezvie.
Lucru, inse nu prea tare,
Me trudescu cu cumpetare . . .

sí totusi se vaeta apoi cà lui n-i e bine, apoi intréba:
Ah iubit'a mea sotie!
Ce lucru póte se fie?

Muerea apoi-i raspunde un'a, cá muerile; elu-i dà alt'a in
dereptu, cá toti betívii, sí cért'a e gata; numai câtu nu ajungu la
pàruiéla, càci elu sfarsiesce:

Ah iubit'a mea borésa!
Dintr'unu milionu alésa!
Gândulu teu mie 'mi place
De precumu disesi vei face
Face-vei unn lucru mare
Si vrednicu de neuitare.
Ingrópa-mè, puiulu mieu!
Aprópe de fagadàu,
Seau de mè iubesci pe miue
Fà, rogute, atâta bine:
Lasa, cá se me ingrópe,
In crisíma, de cepu aprópe,
Sè audiu vinulu curèndu,
Fagàdariulu tropotindu,
Carele, vedindu mormèntulu,
Sè-si descopere cuventulu,
Si se dica intru sine
Cu nesce cuvinte line:
„Seracu Voimicu Leonatu!“
*Aicea e ingropatu,
D.dieu se-lu odihnéscu
In desfatare cerésca,
Cà de multe ori beura
D'intr'acestu cepu pe cari cura“.*

Aci gata Leonatu, dar Dorofata, muere sí pace! nu se potù
rabdá a nu pune vèrfu povestei:

Facevoiu iubitu barbate!
Câte-mi incredintiezi tóte,

De Vasiliu Aronu au mai remasu și alte lucrari, ci numai manuscrise (scrise cu mân'a) precumu: Eneid'a lui Virgilu, din care lasu se urmeze câteva sîre din Prefatiune, dupa cumu o aflaiu in nrulu 24 a fôei „Transilvani'a“ din 1877; ér a o reproduce tóta nu potu fiindu-ne spaciulu (loculu) tare îngustu aci.

„Iubite cetitoriu! Incredintiatu suntu despre aceea, precumu te vei minuná, ce pricina m'au indemnatu, cá între gálcevitórele legiuri lasându cele procuratoriesci de lature sè mè apucu de cele poeticesci; care cu legile patriei nici unu amestecu nu au? Eu cu adevveratu inca mè minunezu de multe ori; éra acést'a inca o simtiu, precumu inim'a deapururea spre acést'a mè indémna, care indemnu in singura dragostea, care din títiele maicei mele o am suptu càtra némulu meu, este intemeiata.

Apucatum'amu dreptu-aceea cu ajutoriulu celui Atotupoternicu de istori'a lui Virgilie Maro, prin care . . . (5 sîruri róse) care a mea stradania cu atát'a mai placuta socotescu la multi a fî, cu càtu in trêns'a nu se cuprinde fàra numai laud'a vestitîloru pe aceea vreme in cele ostasiesci greci, și redicarea némului rîmlenescu, a carui'a mladitia noi saditii in Daci'a romana ne aflamu. Cunósce-voru mai in colo folosulu acestei carti toti acei scolasteci, cari in scólele celea latinesci au ajunsu la vêrsta de a cetî pe Virgilie in limb'a latinésca;

Deci iubite cetitoriu, de am potutu face ceva spre folosulu teu fôrte mè bucuru. Sibú 16 Aprilie 1805. Vasilie Aronu.

Aci lasu se urmeze putîne mostre din Eneid'a lui Virgilu, tradusa de V. Aronu, dupa cumu le afliu in „Transilvani'a“, nrulu 1-din 1878 din inceputulu cartiei I.

Eu celu ce odinióra
Cu cimpoae suptióra
Am cãntatu caletorindu
Si din padure esindu
Umblãndu incetu, incetu, linu
Acelea, care se tinu
De a pamentului lucrare
Invetiaiu fàra-ncetare.
Care lucru prea placutu
Plugarii toti l'au avutu.
Pusu-miam acumu in gãndu,
Cá luãndu vreme și rëndu
Sè cãntu groaznic'a bataie
Si a focului vapaie

Ce atuncea s'a ntêmplatu
Cându din Troi'a s'au mutatu
Barbatulu acelu vestitu
Carele silitu etc.

(aci rosur'a e mare — dîce profesorulu Rosiu din Beiusiu, care publică aceste scrieri remase de Vasile Aronu.)

Nici nu producemu mai multu din acésta scriere, căci prin versurile aceste voi numai a aretá cătu de frumósa e alcatuirea acestoru versuri, ci sè vedemu *Patîm'a sî mörtea domnului sî mântuitoriului* nostru Isusu Christosu.

Acesta carte, scrisa de Vasiliu Aronu, sî tiparita acumu D.dieu scie a cîtea óra in tipografî'a ereditóru lui G. de Clozius in Sibîu la 1870, cuprinde 404 pag. pe 16° sî e típarita cu litere ciriliane sî cu icóne.

Pe dosulu fóiei titulare stau dóue strofe:

Pecatósá Fire! Stai sî socotesce
Necuprins'a Taina, care se gatesce,
Cel ce au facut Ceriul sî pamêntul,
Sî ori cîte sunt, numai cu Cuvêntul
Merge se primésca, moarte grea pre Cruce
Voindu ca pre Tine din foc se t'apuce,
Sî se te ridice sus la Fericire
De unde cadiusi cândva cu cumprire.

Asiá ne introduce V. Aronu in minunat'a s'a scriere morala, vrea adeca se ne pregatésca ânimile cá pline de cucernicie se o cetimu.

CAP I.

Isus se sue in Muntele Olivetului, Ingerul vestesce in Limb venirea lui, Is. doarme in Vale, Ingerulu îl umbréza.

Incepându Cap I, autoriulu sè róga lui D.dieu sântulu, in modulu urmatoriu:

Tu cerescule Parinte!
Care tóte iai a minte.
Cela ce cu sfânt'a mâna
M'ai facut om din tierina,
Sî mi-ai dat duh de viétia,
Dându-mè lumii in bratie:
Mai apoi pentru cà foarte
Gresise omul de moarte,
Ai dat pre Fiul teu mortii,
Dupa rânduél'a sortii,
Care au dat loc rabdării
Pre Crucea rescumperării.

Trimite-mi sfântul duh mie
 Se-mi reverse dar a scrie
 A Domnului Christos soarte,
 Patima, Cruce și moarte,
 Oh Maica! Maica curata!
 De mult la Ceriu înaltata!
 Care lai purtat în bratie,
 Și ai fost la toate fatia
 Câte de Is. rabdate
 Și de tine lacrimate.
 Oh Ceata, Ceata cerésca!
 Obsce sfânta ingerésca,
 Ajutatîmi de odata,
 Sè cânt Cântare curata
 Ca câte suntu date mie,
 Desevârsitu se potu scrie.
 Si asiá facându-mi Cruce!
 Asia voui a o aduce*).

Adeca: Vasiliu Aronu, cându începe a scrie acésta carte frumósa, se róga de Domnedieu sfântulu se-i ajute, și de maic'a prea curata și de tóte cetele ceresci și ingeresci; éta duhulu care l'a condusu; éta adeveratulu crestinu religiosu moralu!

Dupa aceea ne descrie Jerusolimulu cu frumsetile și cu biseric'a lui cea mare, vestita în lumea tóta, apoi ne spune de gradin'a unde mergea Christosu de se rogá adese ori. Aci, în ace'a gradina, ne spune (dupa cum ne invetia și s. scriptura, că Aronu din s. scriptura a lucratu ast'a poema, și nu aflâmu se o fi tradusu de undeva), că s'a dus Is. numai cu Joanu, dar Joanu a remasu la pólele dealului, ér Is. a mersu chiar în vêrfu, unde s'a schimbatu la fatia și incungiuratu de ângeri și Serafimi și Arhangeli se rogá lui D.dieu se-lu lase se patimesca pentru neamulu omenescu; càci, díce Christosu:

In biserica și afara
 Rabdat'am chin și ocara,

Dar nu-mi pasa, bucurosu rabdu tóte, numai pe neamulu omenescu se-lu mântuescu din foculu celu vecinicu. Aci Chr. spune curatu gândulu lui Jud'a, și nu se căesce de sórtea ce-lu ascépta, ci mai cu osêrdie se róga pentru poporulu ce geme în umbr'a mortii că se-lu descepte D.dieu și se-lu faca întielegatoriu pentru sfânt'a lege.

Câta resignatiune, câta abnegare, câtu de putînu-si pretiuesce trupulu seu, numai pre omu se-lu redice la lumin'a cunoscintiei de D.dieu, la drepturile și cunoscintiele sale!

*) Celea mai multe vorbe le scriu chiaru cu ortografia autoriului J. P. R.

Vai! déca am cunosce glasulu mântuitoriului, care limpede ne spune că: pentru binele obstescu trebuie se jertfim binele nostru privat; atunci nu unulu fiecarele am âmblá numai a trage focu la ól'a nóstra, ci unulu fiecarele am pune mai presusu bunulu obstescu, de câtu pre alu nostru. Dar eroii (vitejii), cari sè sè dé pe sine prada pentru omenire suntu rari in dîlele nostre; ér tuturoru eroiloru Chr. le póte serví dreptu modelu.

CAP II.

Spaim'a sí turburarea Dracilor in iad, intielegând venirea, Mesiei, cá se strice puterea iadului. Diavolul sè aráta in visu lui Juda in forma de parinte sí-lu insiela. (dela pag. 31—72) La sfarsítulu acestui *Cap*, Jud'a se léga că vá vinde pre Is:

Vindevoiu fàra zabava
Pre *Isus*, cá se am slava.
Gata sunt, gata de multu,
Gata in tóte s'ascult,
Sè urmez in toate tie
Cela ce-mi vréi bine mie.

Vai! precum pentru pierderea Mântuitoriului lumii unu Juda s'a aflatu nemilosu, asia sí tu neamulu meu românescu, in multe rënduri, avut'ai câte unu Juda, care ti-a facutu mai mare reu de câtu chiar vrasimasii tei. Sí nici póte fi altfeliu; toporulu celu mai ageru din lume, fie chiar sí in mân'a unui uriasiu, nu e in stare se dobóre padurea; dar indata ce toporulu capata o codorisce de *lemn*u, in data ce unulu din fii padurei ajuta pe toporu — padurea sè culca josu cu gróza.

Vrasimasiulu tremura din aintea dreptatiei, dar Jud'a í-i tinde mân'a pecatósa spre négra ajutorire . . .

Bare-mi déca toti misieii lumii, cari facu slujb'a lui Jud'a, ar avea sórtea acelu patronu alu loru!

CAP III.

Caiafa sí Filo in Sobor fac sfat se uciga pre Christos. Gamalena, Josif sí Nicodim stau improtiva, Juda îl vinde in bani la Caiafa. (pag. 74—114).

Lamuritu sè vede din acus'a (pâr'a) lui Caiafa că boerii poporeloru voiau ori cu ce pretiu sè tfena popórele in robie sí-n prostie deci se grabiau a departá pe acelu despre care díce:

N'are acestu om Cetate,
N'are catane gatate
Si totusi tare-mi e frica

De buna séma, nu mai bine de câtu Christosu au patftu cei

mai mari binevoitori ai lumii; totii cari voiau a redicá poporul din orbie, din a lui prostie, totii trebuira se platésca cu viéti'a nesuinti'a lor, dupa ce mai intaiu fura tîrfiti cu lantiulu de grumazi prin temnitile cele mai infiorátore de cátu insusi iadulu.

CAP IV.

Cina cea mai de pre urma. (pag. 116—164).

CAP V.

Turburarea lui Isus, vrêndu a luá mórte pentru neamulu omenescu. (164—207).

CAP VI.

Isus se prinde, Plânsulu lui Petru. (209—251).

CAP VII.

Ceealalta intêmplare a lui Is. Chr. pâna la Restignire. (pag. 255—291).

CAP VIII.

Isus se restignesce in Golgot'a lânga dênsulu doi tâlhari. Tênguirea Evei. Orion duce pre Juda si-i arata pre Christos restignitu, i-i arata Raiulu unde erá se mérga, mai pe urma-lu arunca-n Jad. (pag. 293—333).

CAP IX.

Plângerea lui Petru si vorbirea cu doi din Jerusalim, cu Levii, cu Andreiu, si cu Josifu, cu Nicodimu si cele alalte. (pag. 335—375).

CAP X.

Josif din Arimateia si cu Nicodim ingrópa pre Christos. Tênguirea Précuratei Feciórei **Mariei** (pag. 377—404).

Éta câte-va versuri din acestu Cap:

Atuncea tacura tóte
Erá pace intre glóte,
Zavistia s'a lasat
Zarva au fost incetat,
Strigarea si gâlcevirea
Nu se afla nícairea,
Totu pamêntul s'au clatit,
Sórele s'au innegrit
Ingerii s'au spaimêntat
Si de cântari s'au lasat,
De cântari veselítore
Câci cà luminosul Sóre
Adeca: Domnulu Christos
Mersese la cei de jos

Că și aceia se védia
A puterii s'ale raza
Carii de mult asceptá
Și acést'a incetá,
Vineri cam de catra séra
In Suspinare amara,
Stapánul Christosu murind
Ucenicli toti fugind
Ilu lasára parasitu
Intre talhari pironitu . . .

Dómne! . . . au noi deca dâmu de vr'unu necazu, de vr'unu reu mare, nu suntemu parasiti de chiar și cei mai de aprópe ai nostri? Nici că potemu se fimu tractati mai bine de catu mantuitoriulu lumei, căci asia e in lume, cum dŕce cântecul:

Pána-i bine,
Toti cu mine;
Dar la reu
'Su numai eu!

Ba adeseori se intempla de:

Tuturoru le pare bine
De a cadiutu reulu pe mine,

fâra de asi aduce aminte că:

N'ar aveá ce le pareá
Că și pe ei v'a cadeá!

Acésta poema frumósa, morala, nu ar trebui se lipsésca dela nici unu carturariu, și dauna, că nu se gândesce cineva din cei cu bani — se o tiparésca și cu litere strabune, că și tineretulu, care nu scie cetí cu litere ciriliane se se indulcesca din acésta carte minunata și se binecuvinte pre maestrulu ei — *Vasilii Aronu*.

Joanu Popu Reteganulu.

Doine poporale.

1.

Subu tufa de stejerele
Siede badea streinelu
Cu alui mândra lângă elu;
Totu-i dà mere din sinu:
Na bade că esci streinu!
Mândra mândrulica mea
Pa'n' atuncea n'oi mâncá
Pana nu te-oi întrebá
De când am esitu din satu
Câti voinici te-o sarutatu?
Câti o fostu bade ca tine
Toti mo sarutatu pe mine

Câti o fostu ca dumneata
Toti mio sarutatu gura.

2.

Eu cu doru, badea cu doru,
Trebuine-aru unu doftoru
Doftoru se ne doftoreasca
Pa m'andoi se-ne tilnésca.
Nu-i doftoru leacu se ne dee
Bola din óse so iee
Nici popa dela Milasiu
Nici vladica dela Blasiu,
Nici sorele dela apusu
Gându meu unde l'amu pusu.

3.

Cânta cuculu pe sageti
Remâneu-ai satu secretu
Daca, bade, nu te vedu!
Cânta cucu pe sub vii
Remâneu-ai satu pustii
Daca tu bade nu vii!

4.

Plina-i casa de feciori
Nusu ca a badi ochisiori,
Plina-i casa de voinici
Nus ca badi ochi aici;
Fie lăitia totu șireagu
Daca nui cine mi dragu,

Fie lăita siregutiū
Daca nu-i al meu dragutiū.
Neamtiule 'n compania ta
Nu-i frumosu ca baditia;
Neamtiule 'n siregu teu
Nu-i frumosu ca badea meu!

5.

Fruandia verde de lemnu scrisu
Tinerelu dragutiū mi-am prinsu
Tinerelu ca si-o bumbusica
Hîdele pe mine crisca.
Las sa crisce cã nu-mi pasa
Cã când mergu eu pe carare
Scuturata ca si-o flóre
Pe badea inima-lu dóre.

Mariti Lucreti'a Busicariu.

Istétia și pace!

(poveste).

Dice cã a fostu odata unu imperatu, gazda nu tëndala; oile lui se vedeáu și se cunosceau dintre ale altoru botezati, boii lui eráu cei mai frumoși in totu satulu. Apoi mai departe aveá dóra tieri întregi tóte ale lui, cã dóra de ace'a erá elu imperatu: unele le stapânise dela tata-seu, altele le câstigase elu vitejeste, cã-i placeáu batãile. Dela mumas'a i remase multu auru și argintu și adimante, poteá deci cu dreptu cuvântu dice cã-i bogatu cumu-i dat'a. Odata, hai drace cã elu face unu plugu de auru și merge se are cu elu. Arându pe celu hotaru, éta vine la elu unu moșineagu; „Bunu lucru, înaltiate imperate!“ — Moșineagulu, dete adeca binetie. „Bunu da scumpu mosiule“, i respunde imperatulu, care nu pricepuse cum se cade pe batrân; se vede cã nu sciá tocmai bine românesce, ce de altu-cumu nu-i mirare pentru imperati, cã dóra și ei au numai unu capu, apoi intr'unu capu numai, nu potu nici ei bagá atâtea feliuri de limbi, câte neamuri de omeni au in imperatie! Deci imperatulu, asia mai slabutiū, cum póte elu zdrobí românesce, dice cãtra vîj (= moșineagu, se aude pe Somesiulu mare): „Mosiule, ce gândesci cã ar fi vrednicu plugulu acestu de auru?“ (Imperatulu credeá cã vijulu despre plugu a dfsu: „bunu lucru“). Dar' vijulu i respunde fara picu de gândire: „Înaltiate imperate, de n'a ploá in lun'a lui Maiu, nu-i vrednicu nici o cója de malai!“ Cu acestea vorbe merse moșineagulu mai departe.

Imperatulu se gândi multu la vorbele tiereanului și le află de adeverate, cãci gândise precumu erá intr'adeveru: „De nu va fi

ploie in lun'a lui Maiu, de buna séma cà mai multu va fí vrednica o coja de malaiu decátu plugulu acest'a, cà din elu nu poti mancă, pecându cu cój'a-ti alungi batâr odata fόμεa câtu de câtu". Deci se pune imperatulu sí vinde plugulu celu de auru sí cumpera unulu de fieru, cu care tocma asia de bine lucrá pamêntulu, cá sí cu celu de auru, ba inca mai bine, sí cu banii ce i remase si-cumperá o móra chiaru lînga casa, cà móra nu aveá pâna intr'ace'a sí se gândi ce se mai impartia elu bucatele cu altii pentru macinatu; mai bine se capete elu ceva dela móra! Gândulu nici n'a fostu reu de altu-cum.

Dupa-ce aveá acum sí móra, se gândesce se se însóre, cà erá holteiu¹⁾ cam statutu sí acum sí aveá cu ce-si tieneá muerea, cà dóra unu imperatu are venituri, nu cá noi, dar sí cheltueli indoite cá noi, fâra i aducé mor'a câstigu frumosu.

Se pune deci sí incepe a se cam uitá printre cele fete, se védia care ar fi de elu? Intr'acelea ér se intelnesce cu mosneagulu celu dela aratu:

— Buna vremea, mosiule!

— Buna se-ti fia ânim'a, inaltiate imperate! Da de unde se pâna unde? BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Cautu ce n'am mosiule.

D'apoi se fie intr'unu ceasu bunu sí cu norocu, inaltiate Imperate, dar te rogu de una: nu te lacomí la rangu, la neamu, la avere, la sburdalnicie; D-tale ti trebue o muiere istétia, asia-ti cauta una, care va fi mai istétia; nici nu merge D-ta pe la ele, scrie numai cârti in tóte pârti, revasie in tote orasie, cà vrei se te insori sí vei luá de nevasta pe fat'a cea mai isteatia sí mai cu minte, fie chiaru sí dintre ómeni de josu, dintre plugari, apoi se vedu eu déca nu nimeresci bine!

— Bine mosiule, dar cum voiu sci eu care-i mai isteatia?

— O, Dómne, inaltiate Imperate, scrie in tote cartile sí revasiele asia, cà pe ace'a vei lua-o de muiere, care va vení la palatulu Mariei tale mai intaiu, dar cum? nici calare nici pe josu, nici imbracata nici desbracata, nici pe drumu nici pe delaturi, nici cu cinste nici fâra cinste!

— Bine mosiule, dar póte-se una cá ast'a?

— Sí de ce se nu se póta? bata-si capulu cine vrea se fia imperatésa!

¹⁾ In muntii apuseni dîcu holteriu, intr'alte parti holteiu sí june, fecioru de insuratu.

Merge imperatulu acasa, face cum l'a invetiatu mosiulu si astépta in pace, vedîndu-si de móra, de mosie si de imperatie.

Multu si-au batutu capulu cele fete de craii si de imperati, de grofi si de baroni, de boieri si de fruntasi din tóte satele si orasiile Imperatului, cum se faca se se marite careva dupa Imperatulu, dar in zedaru le fu trud'a, cà nu izbuti nici una. Vestea merse pâna in poporulu de rîndu, si ce se vedeti? Ce nu potura scóte la cale domnii cei mari si invetiati, o fata de tieranu o se duca la indeplinire! Chiaru a dou'a dî si-leapada tóte hainele de pe sine si se imbraca intr'unu leşteu ¹⁾ si astu-feliu imbracata prinde o vrabie si o pune intr'unu blidu, o acopere cu altu blidu si se suie calare pe unu tiapu si pleaca astu-feliu calare, cu piciórele pe josu si merge totu dintr'o margine a drumului pâna in cealalta. De càtra séra ajunge la palatulu imperatului si intra in launtru. Toti incepu a rîde de calariea si de mersulu fetei, dar mai tare de calari'a ei. Imperatulu nu rîdeá, i placea fat'a cà erá frumósa si istétia si credeá cà va fi si de neamu mare. Deci dîce imperatulu : „e dreptu cà ai venitu dupa cum am dîsu, numai una totu te strica, se vedu cinstea-necinstea, si deca si déca acést'a ai nimerit'o, inca adi ne cununamu“. Fat'a i intinde blidele, imperatulu ridica celu de deasupr'a si vrabi'a zbrrr! zbóra cá glontiulu încátu imperatulu remânêndu inmarmuritu scapa blidulu din mâna de se face totu bucatiele.

E bine drag'a mea, dîce imperatula, acum se-mi spui acui esci si de unde?

— Eu, inaltiate imperate, sunt dintr'unu satu cu omeni, fat'a unui Românu plugariu, dupa munc'a lui traescu toti domnii si lenosii din imperatí'a Mariei Tale.

Prea bine, inse de óre-ce tu esti fata de plugariu, si eu numai pentru istetîme te facu imperatésa, poftescu dela tine cá se te legi cà nu vei face nici o judecata, cà indata ce ai cutezá se faci si numai una câtu de mica, te alungu se mergi indereptu, asia precum ai venitu.

Fat'a se invoieste si astu-feliu imperatulu o duce la altariu numai decátu, si-i cununa unu cinstitu parente, dupa cum li erá

¹⁾ Leşteu dîcu prin Reteagu, sub Ciceu, lînga Somesiulu mare, la retieu'a de prinsu pesci, care are forma patrata si e prinsu de cele patru cornuri càtra capetele aloru doue rude de grosimea degetului, ce stau crucisu, ér mijloculu crucii e legatu de o ruda, ori mai bine de o furca lunga! leşteului i dîcu in uvele locuri comihieriu.

legea și obiceiulu, firesce după-ce o îmbrăcarea că pe o fata de imperatu, că dora n'or duce-o la sânt'a cununie, colo înainte icóneloru, Dómne feresce, éca asia!

Nu trece multa vreme după cununie, și imperatulu trebuie se mērga la bataie, se iee vietia la vre-o câte-va mii de ómeni buni de lucru, elu care nici la o musca nu-i póte dá vietia. Imperatésa rămâne acasa se aiba grigi'a de una alta, dar mai cu séma de móra, apoi afara de ace'a, câtu nu mai are omulu de lucru déca vrea se sí-lu caute, că dora lucrulu nu mai are sfârșitu numai cându intrâmu in mormântulu rece

Unde glum'a trece.

Intr'o dí éra merge imperatés'a se mai vadia de cea móra, că dora nu se póte increde numai in credinti'a morariului. Acolo află pe doi ómeni sfadindu-se, unu Românu și unu Sasu. Românnulu adeca dusesse ceva bucate la móra pe spatele unei mǎrtíne. Sasulu erá la móra, si- dusesse bucatele in carulu trasu de doi boi sasesei. Românnulu legase mǎrtín'a de carulu sasului, și pâna eráu amēndoi in móra ace'a fētase și se trase mǎnzulu sub caru. Sasulu nu mai poté de bucurie că carulu lui a fētatu unu mǎnzu; nu erá chipu se-lu póta cineva face se pricepa cumcá mǎnzulu nu póte fí decátu dela mǎrtín'a Românnului, elu nu mai da dóue cu dóue că mǎnzulu e alui, că sub carulu lui l'a aflatu, că Românnulu nu a adusu de acasa decátu iep'a cu saculu desagitu pe síena ér In urm'a ieppei nu erá nici unu mǎnzu, decátu unu Sasu care inse erá mai mare și decátu iep'a și deci nu a potutu se fia mǎnzulu acelei ieppei, și cine stie câte nu indrugá Sasulu in prostia lui.

Vedíndu imperates'a ceart'a, uită că n'are dreptu se faca judecata și díce către cei doi pricinasi: „Mē ómeni buni, plecati amēndoi in dóue pârti, care cu ce are; tu Sasule cu carulu teu, și tu Române cu mǎrtín'a ta; după care va merge mǎnzulu, a aceluia se fie, că a aceluia se cade se fie. Firesce că pricinasi au trebuitu se se supuna la judecat'a imperatesei, dar mǎnzulu naibei, spre necazulu Sasului, merse după mǎrtín'a Romanului. Acumu vedíndu Sasulu una cá asta, se mǎnie focu pē Românu și pe impecatoriu, că nu pierdusa in vietia lui nici unu procesu și acum se pierda, și chiaru fatia cu unu Românu și inaintea imperatesei! Indata ce veni imperatulu acasa, merse sí-i spuse întēmplarea. Imperatulu ascultă pâra Sasului pâna in capetu, apoi i spuse verde in buze că: „Lege mai dreapta decátu cum v'a facutu Marí'a Sa Imperatésa nici unu imperatu din lume nu ve póte face;

dar se și cam necăji Imperatul vedîndu că nevastă a lui se amesteca în lucrurile lui fără slobodienie.

De cumva erau pe atunci advocați, ce mai știi, poți afla vre unu paragrafu cu care se arete, că carul sasului a fătatu mînzulu, așa înse, din lipsa de avocat remase dreptatea pe partea Romînului, precum o fecuse imperatés'a. Numai atunci se făcu și Romînului dreptate, ci, cine i o făcu eră cătu pe ce se o patiesca cătu de reu.

Imperatul chiama pe imperatésa înainte, i spuse că mai multu pita și sare pre o mésa nu potu mîncá și că ea se se gîndésca în trei zile ce are de gîndu se-i céra, că i va dá, ori ce va încapé pe o caruția, numai ertare sa nu céra, că iertare nu-i poți dá.

Vorb'a imperatului fû vorba sînta. A treia di deminétia stau doue caruție gata de cale, dinaintea usiei palatului, intru un'a se-si puna imperatés'a cîte ceva și intru un'a se se urce imperatul, se o petreaca pîna între hotare. Imperatés'a înse nu vrea se primésca nemicu dela imperatul, dicîndu că ea nu are ce face cu atît'a avere, cîta ar încapé într'o caruția, că se indestuleaza numai cu cătu va putea ea strînge în brăția. Nu-sia deci chiar nemicu fără se pune lînga imperatul în caruția și pléca, poruncindu că cealalta caruția se nu vina în zădaru cu ei, că ea nu o primesce nici plina, necum gola! Cîti-va ministri înca o petrecu pîna între hotare, în alta trasura, fiindu fôrte mahniți că trebuie se se desparta pentru totu de a-una de o imperatésa atîtu de istétia și de cu minte, apoi frumósă dómne! — Dupa ce ajungu între hotare se cobóra toti din trasura și incepu a-si luá remasu bunu. Deci imperatul o mai întrebà odata; Dar vedi muiere, de cere ceva, că ori ce -ți dau, numai iertare cum ti-am mai spusu — nu“.

Atunci ea dice: „Inaltiate Imperate, iertare nu-ti ceru, că nu-su vrednica de ea, dar dîci că-mi dai ce voi poté strînge în brăție?

— Dau, éta audu și ministrii miei!

Atunci imperatés'a se rapede și cuprinde pe imperatul în brăție dicîndu: „Numai atîtu mi trebuie și nemicu mai multu“!

Pacea fû gata. Toti se suira în trasuri și se întórsera la palatu precum și venisera, Imperatul și Imperatés'a într'o trasura dragostîndu-se, ér ministrii într'alta trasura dein dreptu, clatîndu din capu și dicîndu „Istetia și pace!“ *Joanu Popu Reteganulu.*

Ce se lucre economulu in lun'a lui Martisioru ?

1. Se samene ovesu, orzu, grâu de primavéra, mazere, mazeriche.
2. Se are sí grape bine locurile unde are de gându a semená fasole, linte, tabacu, cânepa, inu sí napi.
3. Déca s'a svéntatu pamentulu trebuie grapate holdele ce le avemu cu grâu, trifoiu sí lucerna, dar numai dupa ce acelea au resaritu bine.
4. Printre semenaturile de tómna sí de primavéra se pote aruncá semintia de trifoiu.
5. Bucatele trebuie inturnate sí aerisate de câte ori numai avemu vreme.
6. Grajdurile trebuescu curatíte sí aerisate, cu deosebire in díle senine.
7. Nutretiulu celu mai bunu trebuie grigitu pre tîmpulu aratului.
8. Zam'a de gunoiu trebuie caráta pe pamênturile unde voimu a seméná napi.
9. Potemu incepe cu lucrulu gradinei — de ne lasa vremea — sí semenamu: anisonu, curechiu tîmpuriu, caralabe, carfiolu, morcovi, petriujei, salata, tieleru, pastarnacu, mărariu, chiminu s. a. Apoi incepemu altuirea pomiloru; sadimu sí mutâmu pomisiorii. Pe la sfârsitului lunei deslegâmu altoii din anulu trecut.
10. Curatîmu pomii de omide barbatesce.
11. Scól'a de pomi se pune in rîndu bunu.
12. Scortî'a Cuscata a pomiloru betrâni trebuie rasa josu, ér trunchiulu, astufeliu curatítu trebuie spalatu cu ap'a in carea am stinsu varu. Spalarea acést'a mai bine se póte face cu o peria de varuitu.
13. Perii, merii sí fragarii trebuie acumu se-i tundemu de vêrfu; pomii nucurosi inse (nucii, piersecii, prunii, ceresii) trebuie crutiati, pe câtu numai se póte, cà ei ciungarinduse potu fórte lesne se se periclizeze (primejdésca).
14. Scrófele fetate trebuie tînute bine; de nu ne indurâmu a le dá grauntie, atunci se le dâmu crumpene (baraboi); purceii trebuescu deprinsi la mâncare.
15. Trebuie lasáti verii la scrófele de prasila, cari n'au fêtatu.
16. Cosîntiiele albineloru trebuescu curatíte, ér gaur'a deschisa putînu, cà pe la sfârsitului lunei prindu a aflá câte ceva de mâncare.
17. Crutia iepele insarcinate!
18. Lucrulu câmpului incepe: curatîmu fênatiiele de musînoie, pietrii sí crengi; locurile góle de iérba le semenâmu cu semintia de iérba.
19. Cine nu are farina pre mai multu tîmpu, macine acumu, cà de ce trece din vreme — de aceea lucrulu se sporesce.

Ce ne spunu betrâniile despre tîmpu ?

Imparechiera iepurilor — apropiarea primaverei.

Neaua din Martisioru, nu sporesce vinulu.